

JUDAICA BULLETIN

Mededelingenblad van de Stichting Judaica Zwolle
Internet: www.judaica-zwolle.nl / E-mail: info@judaica-zwolle.nl
Verschijnt vier maal per jaar - ISSN 1384-9050
Jaargang 32, Nummer 2 / Sjevat 5779 – Januari 2019

OPLAGE 275 EXEMPLAREN - ABONNEMENT € 8,00 - BANKREKENING NL07INGB0000259272

Aan de vruchten herkent men de boom

Door Henriëtte J. van Dijk

Wie denkt dat genealogie een “stoffige” hobby is, vergist zich schromelijk. Er is een steeds groter groeiende groep mensen die zich met genealogie bezighoudt. Het is mede te danken aan programma's als “Who do you think you are?” en “Verborgenen verleden” dat het stof van dit negatieve imago is geveegd en deze hobby zich nu in een groeiende belangstelling mag verheugen.

Digitale ontsluiting

De boeiende zoektochten in deze programma's, soms met verrassende uitkomsten, hebben ook een jongere generatie getriggerd. Genealogie is dan ook niet meer een hobby van louter gepensioneerden. Daarbij komt dat de digitale ontsluiting van verscheidene archieven onderzoek naar voorouders een stuk gemakkelijker heeft gemaakt. Die kunnen we als het ware vanuit onze luie stoel online raadplegen. En in die virtuele sfeer ontmoeten we, omdat we niet zonder elkaar kunnen, wereldwijd andere onderzoekers die elkaar helpen. Vraag en aanbod hebben inmiddels geresulteerd in vele facebookgroepen die wereldwijd actief zijn zoals “tracing the tribe” met maar liefst 25.000 leden, of de “jewish genealogy portal” met niet minder dan 70.000 volgers. Ik zal niet beweren dat we allemaal zulke verrassende uitkomsten zullen krijgen als de acteur en schilder Jeroen Krabbé - die via de familielijn van zijn moeder, de familie Azulay en via grootmoeder Abigail Pezaro, een Marokkaans paspoort mocht aanvragen – maar het is het proberen waard. Want als iets leuk is aan Joodse genealogie, dan is het wel de ontdekking dat er zeer waarschijnlijk overal in de wereld familie van je woont die, met een beetje mazzal, ook nog foto's of documenten bezitten!

Computerprogramma's

Onderzoek naar voorouders is voor iedereen die eraan begint, Jood en niet-Jood, een tijdrovende, en vaak ook een verslavende bezigheid! Je moet over een gezonde dosis geduld beschikken en gestructureerd te werk gaan wil je de lijn niet uit het oog verliezen. Ik raad iedere beginner aan om per persoon een archief op te bouwen te beginnen met de basisgegevens zoals huwelijks-, geboorte- en overlijdensdata, deze in een schema te plaatsen zodat je het overzicht niet verliest. Dit kan handmatig maar er zijn ook vele computerprogramma's voor dit doel gemaakt. Een groot voordeel daarbij is dat je een melding krijgt wanneer er overeenkomsten zijn met anderen die hun stamboomgegevens ook in een dergelijk programma hebben geplaatst. Die gegevens kun je dan samenvoegen en dat scheelt enorm veel werk. Om geen fouten te herhalen, moet je ze wel op juistheid controleren.

Vaste achternaam

De bevolkings- en naamsaannemings-registers zijn de eerste stap in het onderzoek om de structuur van de stamboom op te zetten. Vanaf 1811 moest iedere Nederlander een achternaam kiezen en deze laten registreren (*1). In Amsterdam, waar in 1811 ongeveer 21.000 Joden woonden (*2), zijn deze

registers de omvangrijkste van het hele land. Uit een uitgebreid onderzoek van Harmen Snel (*3) blijkt dat er een aantal aspecten is die voor verwarring kunnen zorgen. Zo moeten we rekening houden met het feit dat toch lang niet iedereen gehoor gaf aan deze oproep. Dat geldt ook voor mensen die al achternamen gebruikten voor 1811. Maar vaak gaat het om de armere Asjkenazim van wie een aantal zich niet op het gemeentehuis meldde uit angst voor conscriptie, gedwongen opname in het leger van Napoleon. De groep die wel kwam opdagen kan ook nog voor verwarring zorgen. Er zijn families die een nieuwe achternaam aannamen maar consequent hun oude naam bleven gebruiken. Er is ook een groep die een naam aannam en daarna overging tot het gebruik van een volstrekt nieuwe naam zonder die naam vast te leggen. En er zijn gevallen bekend waarbij de vader een familienaam aannam voor hem en zijn zoons, terwijl de zoons onderling van elkaar verschillende namen lieten vastleggen. Een andere factor waar rekening mee gehouden moet worden is dat Joodse mannen naast een Hebreeuwse voornaam meestal ook een Jiddische voornaam hadden en daarnaast een burgerlijke voornaam. Daarbij hadden ze binnen de eigen kring ook nog één of twee achternamen, die in de loop van de generaties gemakkelijk konden veranderen. En, alsof dit nog niet genoeg is, hadden vooral zij die de belangstelling van justitie genoten, ook nog een toenaam zoals de op 8 maart 1745 te Appingedam besneden Joseph Jacobs alias 'de geele jode' alias Jeizel Cohen, lid van de omvangrijke Winschoter onderwereld. Het mag duidelijk zijn dat dit alles een onderzoek er niet gemakkelijk op maakt en veel tijd zal kosten. Zelfs de ambtenaren uit die tijd klaagden steen en been over de ondoorzichtigheid van de naamgeving van de Joden. Het gemeentebestuur van Amsterdam zag zich dan ook genoodzaakt enige Joden in dienst te nemen om helderheid te krijgen.

Maar hoe zit het dan met de Sefardim? Geldt het bovenstaande ook voor hen? Lieten zij hun vaak sierlijke achternamen – Mendes de Leon, Texeira de Mattos, Vita Israel - registreren met dezelfde naam die meestal al voor 1811 binnen de Portugees Israëlitische Gemeente bekend was? Het antwoord moet ik helaas schuldig blijven. Opvallend is wel, dat de meeste 'naam aannemers' eigenlijk allen Cohen heetten en een extra naam lieten toevoegen (soms die van hun moeder). Zo ontstonden namen als Cohen Rodriguez, Cohen Carillon, Cohen de Solla, Cohen Dasilva

enzovoorts. Slechts een enkeling vernederlandste zijn naam, zo gingen (in sommige gevallen) voortaan de Da Costaatjes verder door het leven als de Van Dijkjes. Deze familie trok van Amsterdam naar Oude Pekela, en vervolgens van Oostfriesland naar Londen.

De eerste Sefardim die zich eind 16de eeuw in ons land vestigden kwamen uit Portugal. Zij droegen hun in Portugal gekregen katholieke namen. Deze voor de handel uitermate belangrijke nieuwe immigranten keerden terug naar het Joodse geloof en veranderden daarmee ook hun naam. Echter, zij konden daardoor geen handel meer drijven met de Spaanse en Portugese gebieden. Hun oude katholieke namen konden ze voor dit doel ook niet gebruiken want de inquisitie had overal haar informanten. Om zichzelf en hun achtergebleven familieleden te beschermen gebruikten deze kooplieden zogenaamde aliases als dekmantel, namen met een overtuigend katholieke klank. Later ontstond de tendens om daarnaast ook nog een Nederlandse alias te gebruiken. Zo noemde David Salom d'Azevedo zich naast Luis d'Azevedo ook Ludovicus van Zuuren. Salom del Valhe werd Van Daalen en Belmonte werd Schoonenberg. In de loop van de 18de eeuw neemt het gebruik van aliases af. Vermoedelijk niet zo zeer uit angst voor de inquisitie maar omdat men steeds beter assimileerde in de Nederlandse samenleving (*4). Begin 20ste eeuw legde Abraham Vaz Dias een kaartenbak aan met aliases die door Vibeke Olsen toegankelijk is gemaakt voor het internet (*5).

DNA-onderzoek

Ik zal verder geen opsomming geven van de vele onderzoeksmogelijkheden. Er is een woud aan archieven en e.e.a. zal afhangen van de plaatsen waar onze voorouders leefden. Wel wil ik nog de aandacht vestigen op de laatste trend in de genealogie, nl. autosomaal DNA-onderzoek. Voor de oudere generatie is het een controversieel onderwerp. Er is altijd de angst dat nieuwe inzichten over de genetische verwantschap tussen de huidige Joden en die van het oude Israël koren op de molen van antizionisten is die alles aangrijpen om Israëls bestaansrecht te ontkennen. De nuance dat Joden geen ras zijn maar een volk waar vanaf het prille begin vele "vreemdelingen" in opgenomen werden en nog steeds worden opgenomen, doet voor hen weinig terzake. De jongere generatie heeft minder moeite met dit alles, voor hen is dit een nieuwe interessante

manier van genealogie bedrijven waaraan ze massaal meedoen en hun genetische blauwdruk delen met die van anderen. Toch moeten we geen wonderen verwachten van DNA-onderzoek, alhoewel het veel in potentie heeft. Het resultaat zal geen kant en klare stamboom geven. Eén van de problemen bij Joodse genealogie is dat de grootste groep Joden, de Asjkenazim, een endogame groep is. Ze trouwden veelal binnen de eigen kille (gemeenschap). Met als gevolg dat we al gauw overeenkomsten hebben met meer dan de helft van alle andere Joden die ook hun DNA hebben laten testen. Vergelijk dit met de overeenkomsten bij niet-Joden, die gemiddeld beneden 1% liggen. Bovendien zijn door de test voorspelde (vaak honderden) familierelaties slechts een schatting en niet per definitie accuraat. Mensen kunnen nader aan of verder van elkaar verwant zijn dan de test aangeeft. De vele huwelijken binnen dezelfde groep kan een match geven met een verre verwant die op diverse manieren verbonden is. We zullen daarom heel veel matches krijgen die we niet kunnen plaatsen in onze eigen op papier gemaakte boom, en dat kan zeer frustrerend zijn. Er is dan ook veel werk aan de winkel om alle puzzelstukjes passend te maken. Voor dit doel kunnen we tegenwoordig een aantal genealogische tools gebruiken die enorm behulpzaam zijn bij het vinden van genetische matches zoals Ancestry.com, My Heritage en Family Tree DNA (FTDNA). Als je bij alle drie je DNA laat testen, dan moet je er rekening mee houden dat er onderling van elkaar verschillende uitkomsten zullen zijn. De meest betrouwbare is de FTDNA-autosomaaltest met een accuraatheid van bijna 100% voor ouder/kind, broers/ zussen, en andere familierelaties tot in de derde graad (bet-overgrootouders). Ga je verder terug, dan zal de accuraatheid ook afnemen. Het is dankzij een door FTDNA speciaal voor de vele matches bij Asjkenazim ontwikkeld algoritme, dat de resultaten even accuraat zijn als voor niet-Joden (*6). De website van het Centraal Bureau voor de Genealogie (CBG) geeft uitgebreide uitleg over deze materie en welke test het beste bij u past.

Joodse genealogie

Het grote verschil tussen Joodse en niet- Joodse genealogie zit niet zo zeer in de technische aspecten van onderzoek doen. Het zit vooral in de aanleiding om hieraan te beginnen. Dat de “drive” anders is, blijkt ook uit een publicatie op het Digitaal Joods Monument getiteld “The fruits of

revenge” door John Löwenhardt met wie ik in het bestuur zit van de Nederlandse Kring voor Joodse Genealogie. Johns queeste om zijn stamboom te reconstrueren begon in 2010. Het was niet gemakkelijk want waar moest hij beginnen met het weinige materiaal dat er was – slechts een kleine collectie foto’s en een enkel geschreven document. Het liet hem niet meer los. Hoe leefden ze? Wat voor werk deden ze? Waren ze “fromm” of juist goed geassimileerd? Daarnaast ontwikkelde zich een hele andere motivatie, met een persoonlijk tintje wat het onderzoek een extra “mijn wraak zal zoet zijn” dimensie gaf. De geslaagde poging van Hitler en de nazi’s om drie kwart van zijn familie te vernietigen mocht niet ook nog eens resulteren in de vernietiging van de herinnering aan hun bestaan van voor de Shoah. Het resultaat mocht er zijn. Het bracht hem in contact met familieleden in het buitenland van wie hij het bestaan nooit had kunnen vermoeden. Er waren zelfs nog foto’s en documenten (*7). Het onderzoek gaat dan ook gestaag voort met een recent gevonden wel zeer verrassend resultaat: de stamboom van Slobian-Bielaja, de hond van zijn grootvader Arnold de Leeuw, gevonden op de website borzoi.breedarchive.com. Hoe leuk kan genealogie zijn!

Almelo juni 1921. Slobian Bielaja en de twee kinderen van de eigenaar, Mimi de Leeuw (John's moeder) en Johan de Leeuw. Bron en copyright: Löwenhardt Family Archive.

Actieve leden

De Nederlandse Kring voor Joodse Genealogie vierde vorig jaar haar 30-jarig bestaan in de Uilenburgersjoel te Amsterdam. Door de jaren heen is er door onze actieve leden veel expertise ontstaan die beschikbaar is voor onderzoekers, Jood en niet-Jood. Tevens brengen we leden met elkaar in contact voor het uitwisselen van gegevens. Wij organiseren 4 maal per jaar lezingen over de geschiedenis van Joden in Nederland en over technische aspecten van Joods-genealogisch onderzoek. Ons periodiek Misjpoge komt vier maal per jaar uit en staat boordevol

verhalen over genealogische onderwerpen, boekbesprekingen en tips voor onderzoek. We hebben een actieve besloten facebookgroep en op www.nljewgen.org/nieuwsbrief-nkvjg/ leest u alle nieuwtjes. Tot slot hebben we recent alle verenigingspublicaties digitaal ontsloten in een voor een ieder te doorzoeken database op www.nljewgen.org/uitgaven-van-de-nkvjg/.

Geïnteresseerd geraakt in het lidmaatschap? Mail naar penningmeester@nljewgen.org. Voor het luttele bedrag van €35,00 per jaar plukt u de volle vruchten van alles wat onze gezelligheidsvereniging te bieden heeft.

Noten

1 Op 20 juli 1808 en wederom op 18 augustus 1811 werd door Napoleon bij decreet bepaald dat alle onderdanen van zijn keizerrijk een vaste achternaam moesten gaan dragen.

2 Volgens de officiële volkstelling uit 1809 woonden er toen 18.910 Asjkenazim in Amsterdam

3 Misjpoeg jaargang 23, 2010-1, 2, 3, 4 en jaargang 24, 2011-1: Harmen Snel "Achternamen in Amsterdam."

4 Misjpoeg jaargang 25, 2012-3, Harmen Snel, "Portugezen en hun aliasen".

5 [www.sephardicgen.com /databases/vazDiasSrChFrm.html](http://www.sephardicgen.com/databases/vazDiasSrChFrm.html)

6 Surname DNA Journal 21 July 2014, "Why autosomal DNA test results are significantly different for Ashkenazi Jews", J.M. Paull, G. Tannenbaum and J. Briskman. Een samenvatting van dit onderzoek is gepubliceerd in Avotaynu, Vol xxx, 1-2014

7 De vorderingen van dit onderzoek worden met enige regelmaat gepubliceerd op de website van de Löwenhardt Foundation. De site is een mooi monument voor zijn uit het Ruhrgebied afkomstige familie Löwenhardt en aanverwante families Weijl uit Oldenzaal, Ten Brink uit Denekamp en De Leeuw uit Almelo. Tevens biedt de site veel leerzame en interessante informatie aan de (beginnende) genealoog over hoe onderzoek tot stand komt, het verloop ervan, waar hij tegenaan liep en niet minder interessant de gebruikte bronnen. <https://loewenhardt.foundation.org/>

JUDAICA-AGENDA – VOORJAAR 2019

Onze komende cursussen willen we nog eens extra onder de aandacht brengen.

Online inschrijfmogelijkheid, voorwaarden en meer informatie: www.judaica-zwolle.nl

Startdatums van deze cursussen:

Vrij Leerhuis 2 – **Psalmen met Joods commentaar** – start op 10 januari

Korte Cursus 3 – **De Joodse feestdagen als coachingstraject** – start op 12 februari

Korte Cursus 4 – **Rare jongens die Joden! Op zoek naar de Joodse wortels in strips**

Op avontuur door de Joodse strip met als docent Ben Gershon, maker van de koosjere strip Jewy Louis / IdiJood – start op 7 maart

Detail van een geïllustreerde pagina in de liturgie voor (Joods) Nieuw Jaar uit het Amsterdamse Machzor, een feestgebedenboek, gemaakt in Keulen rond 1250.

Alénoe lesjabéach la'adon hakol

Het is aan ons om te prijzen de HEER van het al

----- 30-01-2019 – Lezing

'Rembrandt en het Jodendom'. In deze lezing gaat drs. Christine Walraven op zoek naar de ware 'Joodse' Rembrandt en wordt een mythe ontrafeld.

Organisatie: Genootschap Nederland-Israël afdeling Zwolle. Locatie: synagoge, Samuel Hirschstraat 8, Zwolle. Tijd: 19.30 uur. Toegang: € 7,50 voor niet-leden.

----- 03-03-2019 – Tentoonstelling

"Geschiedenis van het Joodse leven in en om Zwolle" inclusief rondleiding. Stichting Judaica Zwolle. Plaats: synagoge, Samuel Hirschstraat 8, Zwolle. Tijd: 13.30 uur. Toegang: €4,- (jeugdigen met korting).

----- 27-03-2019 – Lezing

'We haten elkaar meer dan de Joden'. Over de 'tweespalt in de Palestijnse samenleving' spreekt Els van Diggele. Organisatie: Genootschap Nederland-Israël afdeling Zwolle. Locatie: synagoge, Samuel Hirschstraat 8, Zwolle. Tijd: 19.30 uur. Toegang: € 7,50 voor niet-leden.

----- 07-04-2019 – Tentoonstelling

----- 12-05-2019 – Tentoonstelling

Wat is dat toch met verliefd worden?

Door Wim Neevel

Wellicht is nergens op een creatievere wijze over het onderwerp 'verliefd worden' geschreven dan in de Toratekst ontleend aan Beresjiet/Genesis 24. Maar dan wel in een gedetailleerde 'close reading', met aandacht voor een onregelmatigheid in de spelling van een Hebreeuws woord.

Het verhaal uit Genesis 24

Kort gezegd geeft Awraham aan Eliëzer, zijn dienaar, opdracht om naar Haran terug te keren en een bruid te kiezen voor zijn zoon Jitschak. Eliëzer vraagt in vers 5 – niet geheel onredelijk: *“Wat als zij nou niet met mij mee terug wil naar Kenaän?”* Het Hebreeuwse woord voor 'wat als' of 'misschien' is אֵלַי = 'oelai'. Awraham antwoordt dat, in dat geval, Eliëzers missie voltooid zal zijn. Eliëzer komt in Haran aan bij een bron met allemaal vrouwen die daar water komen halen. Dan bedenkt hij een kleine test om te bepalen hoe te kiezen. Eliëzer zegt: *„De vrouw van wie ik water vraag en die mijn verzoek inwilligt, zal degene zijn die God heeft gekozen.”* Waarop wij lezen: *„Nauwelijks was Eliëzer klaar met spreken en Rivka verscheen!”* Stomverbaasd vertelt Eliëzer aan Rivka over zijn missie, toont een genereuze bruidsschat en doet een huwelijksaanzoek uit naam van een jonge man in Kenaän, genaamd Jitschak, de zoon van zijn meester Awraham. Tot zover de hofmakerij. Vervolgens gaan Eliëzer en Rivka samen naar haar familie, waar Eliëzer hetzelfde verhaal nog eens vertelt aan haar familie. Zij vragen haar of ze ermee instemt. Rivka zegt ja, gaat mee terug naar Kenaän en de rest is, zoals dat heet, geschiedenis.

Verschillende klinkertekens

Dan nu de Hebreeuwse grammatica. Denk eraan dat taalkundige onregelmatigheden in de tekst niet simpelweg vergissingen zijn. Integendeel, ze moeten juist extra inzicht bieden. Zoals we eerder hebben opgemerkt betekent het Hebreeuwse woord אֵלַי = 'oelai': 'wat als' of 'misschien'. Vergeet niet dat de tekst, op het perkament van de Tora – waaruit in de synagoge gelezen wordt – is geschreven zonder puntjes. Dan zie je dus geen klinkertekens. Het blijkt echter dat dit woord, in de tekstuitleg van de Tora, op twee manieren correct gespeld kan worden – met verschillende klinkertekens die op identieke wijze worden uitgesproken – en die precies hetzelfde betekenen.

De eerste keer (Genesis 24:5) dat Eliëzer 'misschien', 'oelai', zegt – tegen Awraham – is het woord gespeld als אֵלַי met een 'haakje' met een punt erin. Wanneer Eliëzer zijn verhaal de tweede keer vertelt aan Rivka's familie (Genesis 24:39) is het woord gespeld als אֵלַי met drie stippen onder de beginletter.

'Bashert'

In dit verhaal, zegt de chassidische meester Menachem Mendel Morgenstern – de Kotzker rebbe – toen Eliëzer eerst aan Awraham vroeg of Jitschak niet met een lokaal meisje kon trouwen, bleek (*1) het dat Eliëzer zelf een huwbare dochter had! *„Baas, het is een perfecte match! Ze zijn met elkaar opgegroeid...”*

De aanwezigheid van die letter met dat 'haakje' met een punt erin, in het woord 'oelai' = 'misschien', verwijst dus eigenlijk naar Eliëzers verborgen motief. Maar dan, zodra hij Rivka ontmoet, die zijn test vlekkeloos uitvoert, realiseert hij zich meteen dat deze hele situatie deel uitmaakt van iets wat groter en veel belangrijker is. Nu begrijpt hij dat de hele situatie – om een Jiddisj woord te gebruiken – 'bashert' is, 'zo bedoeld'. En dus, wanneer hij zijn verhaal herhaalt voor Rivka's familie, en hij hen vertelt hoe hij zijn meester, Awraham, had gevraagd „Misschien, 'oelai'...”, laat hij nu 'dat haakje met punt erin' weg en doet hij daarmee afstand van zijn eigen verborgen motieven. Nu begrijpt Eliëzer dat hij een dienaar is, niet van Awraham, maar van de Eeuwige!

En zo blijkt dat wanneer mensen verliefd worden, ze zich overgeven, niet alleen aan elkaar, maar aan iets wat nog groter is.

Noten en bronnen;

(*1) Volgens het commentaar op Genesis *Bereishit Rabbah* 59:9 Dit artikel is grotendeels gebaseerd op de bespreking van parasja Chajé Sara, het Tora-deel van de week (Beresjiet/Genesis 23:1 - 25:18) door rabbijn Lawrence Kushner en geplaatst op 3 november 2018 – <https://www.levissou.nl/nl/archief/sidra-van-de-week/archief/50-genesis-chaje-sara/1599-5779.html>

Idiolect, concordant of doeltaalgericht? (2)

Bijbelvertalen in het jaar 2018

Door prof. dr. Klaas A.D. Smelik

We kunnen niet voorbij gaan aan het eigen karakter van de Bijbel als literaire schepping en aan het eigen karakter van het Bijbels-Hebreeuws als literaire taal. De boodschap van de Bijbel is niet los te zien van de literaire vorm. Het vraagstuk hoe de Bijbel te vertalen is reeds in de Oudheid gesignaleerd en – opvallend genoeg – de mogelijke oplossingen voor dit probleem zijn reeds in de Oudheid voorgesteld.

Vier oplossingen uit de oudheid

De eenvoudigste oplossing vinden wij bij een Romeins religieus genootschap, de broederschap der Arvalen. De leden van deze elitaire club kwamen elk voorjaar bijeen om een zeer oud ritueel te voltrekken. Het lied dat zij daarbij moesten zingen, was in de Romeinse keizertijd reeds zo antiek geworden dat de Oud-Latijnse tekst geheel verbasterd was geraakt en niemand meer precies wist wat men zong. Toch probeerde men de woorden zo te herhalen als men van de voorgangers had geleerd. In de communicatie met de goden was het belangrijker dat alles precies zo werd gedaan als vroeger, dan dat de deelnemers de taal van de liturgie zouden kunnen verstaan.

Een tweede oplossing, die in de synagoge tot op de dag van vandaag gebruikelijk is gebleven, is om de heilige taal (het Hebreeuws, soms het Aramees) in de liturgie te blijven gebruiken, maar de teksten daarna uit de vrije hand te vertalen, of nog beter uitgedrukt: te parafraseren. Deze weergave in de spreektaal is niet meer dan een hulpje voor de aanwezigen. De Aramese vertalingen van de Hebreeuwse Bijbel uit de Oudheid (*targomeim*) gaan op dit principe terug. Een derde oplossing is om de vorm van de oorspronkelijke tekst te laten voor wat zij is, en de lezers een vertaling te geven die op hen en hun taal is toegespitst. Dit wil zeggen: een vertaling waarbij de nadruk ligt op de taal waarin wordt vertaald (de ‘ontvangende taal’ of ‘doeltaal’), en niet op de oorspronkelijke taal (de ‘gevende taal’ of ‘brontaal’). Voor geschriften die geen sacraal karakter hebben, is dit een gebruikelijke vertaalmethode, maar bij teksten met een zo bijzondere status als de Bijbel of de Koran ligt deze werkwijze niet zonder meer voor de hand.

Er is een tekst uit waarschijnlijk 116 vóór de jaartelling waarin het probleem reeds aan de orde wordt gesteld. Het is het woord vooraf dat de

kleinzoon van Jezus Sirach aan de door hem vervaardigde Griekse vertaling van het werk van zijn grootvader heeft meegegeven. Wij citeren hieruit een gedeelte, waarin de vertaler zich tot de lezer richt:

U wordt daarom verzocht met welwillende aandacht te lezen en ons te verontschuldigen wanneer, ondanks al de zorg aan de vertaling besteed, mocht blijken dat wij enkele uitdrukkingen niet precies hebben weergegeven. Bij de weergave in een andere taal drukken de woorden nu eenmaal niet volledig uit wat oorspronkelijk in het Hebreeuws is gezegd. Dit geldt niet alleen van dit boek, maar ook van de Wet zelf, de Profetieën en de Overige Boeken, die in de vertaling niet weinig verschillen van wat oorspronkelijk daarin wordt gezegd.

Met dit laatste verwijst Sirachs kleinzoon naar de (reeds genoemde) Septuaginta, een Griekse Bijbelvertaling die in de derde en tweede eeuw vóór de jaartelling in Alexandrië tot stand kwam. Het Hebreeuwse origineel van de Wijsheid van Jezus Sirach was in de loop der tijd zoekgeraakt, maar dankzij tekstvondsten gedaan in de afgelopen honderd jaar beschikken wij nu weer over een vrij volledige Hebreeuwse tekst. Uit een vergelijking van deze tekst met de Griekse versie blijkt hoe vrij Sirachs kleinzoon heeft vertaald, veel vrijer dan zijn woord vooraf deed vermoeden.

De oplossing van Aquila

Een vierde oplossing die in de Oudheid voor het vertalen van Bijbelteksten werd gevonden, is om de voorrang bij de gevende taal (brontaal) te leggen en zo letterlijk mogelijk het Bijbels-Hebreeuws in een andere taal om te zetten, in dit geval het Grieks. De Joodse vertaler Aquila uit de tweede eeuw van de jaartelling ging zelfs zover dat hij het woordje dat in het Hebreeuws een

lijdend voorwerp kan inleiden en dat eigenlijk niet in het Grieks (of het Nederlands) kan worden weergegeven, toch ging vertalen. Op deze wijze werd zijn Griekse vertaling minder gemakkelijk te begrijpen voor een lezer die geen basiskennis van het Hebreeuws had. Aan de andere kant kenmerkt zijn vertaling zich door een grote nauwgezetheid en vindingrijkheid. Daarom begroette de Joodse gemeenschap deze vertaling indertijd met geestdrift, omdat men had gemerkt dat de vertaling die men daarvoor had gebruikt, de Septuaginta, onvoldoende met de inmiddels canoniek geworden Hebreeuwse versie van de Schrift overeenkwam. Dat kwam trouwens niet alleen omdat sommige vertalers van de Septuaginta nogal vrij te werk waren gegaan, maar ook omdat zij een ander type Hebreeuwse tekst als basis voor hun vertaling hadden gebruikt dan de versie die uiteindelijk canoniek is geworden.

Statenvertaling

Toen de Reformatie in de Noordelijke Nederlanden vaste voet had gekregen, wilde men een Nieuwe Bijbelvertaling in het Nederlands. Dat werd besloten op de Generale Synode van Dordrecht in 1618. De vertalers kregen een duidelijke opdracht mee. Zij moesten de Bijbelse talen zo getrouw mogelijk weergeven, voor zover de Nederlandse taal dat toeliet. In het zeventiende-eeuwse Nederlands luidt dat zo:

Dat sy altyts by den oorspronckelicken text sorghfuldelic blyven, ende de manieren van spreken der oorspronckelicke talen so vele de duydelickheit ende eyghenschap der Nederlantsche spraken can toelaten, behouden.

Het dilemma dat door rabbi Jehoeda aan de orde werd gesteld, loste men dus op door wel rekening te houden met het taaleigen van het Nederlands, maar toch zo dicht mogelijk te blijven bij de oorspronkelijke Bijbeltekst in het Hebreeuws, Aramees en Grieks. Aldus kon in 1637 het eerste exemplaar van de Statenvertaling aan de Staten-Generaal worden aangeboden, die de vertaling hadden gefinancierd. De Statenvertaling heeft voor sommige protestanten in de Nederlanden een bijna heilige status gekregen en was voor die tijd een enorme prestatie. Inmiddels zijn zowel de Bijbel- als de vertaalwetenschap verder geëvolueerd en is de Statenvertaling niet meer van deze tijd, ook al is de tekst regelmatig herzien om spelling en taalgebruik aan de veranderingen in het Nederlands aan te passen. Men kan bovendien

bedenkingen hebben bij bepaalde aanpassingen die de Statenvertalers aan het Nederlands hebben gedaan: zo wijken zij ook daar af van de woordvolgorde van het Hebreeuws waar het niet nodig is. In 2010 verscheen de Herziene Statenvertaling als een compromis tussen de zeventiende-eeuwse tekst en het hedendaags taalgebruik en moderne linguïstische inzichten.

Vertalingen in de twintigste eeuw

In de twintigste eeuw zijn in Nederland verschillende pogingen gedaan om de Statenvertaling te vervangen. Daarvan is de bekendste de zogenaamde Nieuwe Vertaling, die inmiddels is herdoopt tot de NBG-vertaling 1951. Tegelijk zien wij een ontwikkeling bij de rooms-katholieke vertalingen in het Nederlands om meer afstand te nemen van de traditie van de Vulgata en zich meer op de grondtalen te richten. Er is in dit opzicht een groot verschil tussen de vooroorlogse Petrus-Canisiusvertaling en de naoorlogse Willibrordvertaling. Ook zien wij dat beide confessionele vertaaltradities, de protestantse en de rooms-katholieke, steeds meer naar elkaar toegroeien. De schrijfwijze van de Bijbelse namen is nu uniform: de bouwer van de Ark heet in de Willibrordvertaling Noach en niet langer meer Noë, zoals in rooms-katholieke kring vroeger gebruikelijk was. Zelfs Jezus en Jeruzalem worden nu met de ‘protestantse’ zet geschreven!

De meest uitgesproken poging in de twintigste eeuw om tot een actualisering van Bijbelvertalen te komen is de Groot Nieuws Bijbel geweest, een gemeenschappelijke uitgave van de Katholieke Bijbelstichting en het Nederlands Bijbelgenootschap. De bedoeling van deze vertaling was om een Bijbeltekst aan te bieden in omgangstaal, vooral bedoeld voor buitenkerkelijken, maar zeker niet voor gebruik in de liturgie. In de praktijk wordt deze Bijbelvertaling trouwens wel degelijk binnen de kerk gebruikt. Qua opzet is de Groot Nieuws Bijbel het tegendeel van de Statenvertaling. Verstaanbaarheid voor een niet kerkelijk opgevoede lezer staat centraal: daarom ligt de nadruk op de ontvangende en niet op de gevende taal. Men wilde de boodschap van de tekst los van de bestaande vorm weergeven in gemakkelijk verstaanbare omgangstaal en in een vertelwijze die aansluit bij deze tijd. Er is reeds opgemerkt dat soms gehele verzen onvertaald blijven, omdat ze teveel een herhaling zouden zijn. De technische term voor deze manier van vertalen is *dynamisch-equivalent* (of dynamische gelijkwaardigheid).

De Nieuwe Bijbelvertaling

Maar de Groot Nieuws Bijbel was bestemd voor een beperkte doelgroep, men wilde ook een eigentijdse Bijbelvertaling die in de eerste plaats voor liturgisch gebruik geschikt zou zijn. Men wilde bovendien een oecumenische vertaling, waarin verschillende kerkgenootschappen zouden participeren, ook de Joodse. Bovendien zou het een vertaling moeten worden voor het gehele Nederlandse taalgebied. Zo begon in 1993 het project dat heeft geleid tot de Nieuwe Bijbelvertaling. Het was een grootschalig project met een uitgebreide staf van vertalers en een nog grotere groep van meelezers, zowel uit Nederland als Vlaanderen.

Bijzonder voor het nieuwe vertaalproject is dat men eerst de methode van vertalen heeft omschreven en vastgelegd in vertaalprincipes, zodat men een duidelijke maatstaf had om proefvertalingen mee te beoordelen.

Uitgangspunt bij het vertalen is de wens om zowel de oorspronkelijke tekst recht te doen als om een vertaling in gangbaar Nederlands te produceren. Daarbij is het heel tekenend dat men niet het vertalen van woorden en zinnen tot uitgangspunt neemt, maar het geheel van zinnen: de tekst. Men vertaalt dus vanuit de totale tekst, waarbij men eerst de functie van de verschillende woorden waaruit de tekst bestaat, voor het geheel bepaalt. Dit kan inhouden dat men behoorlijk afwijkt van de in de grondtekst gebruikte woorden en woordvolgorde, als men daarmee de functie van het tekstgedeelte binnen het geheel beter meent te kunnen weergeven. Het is zeker niet zo dat men woord voor woord wil vertalen.

Een vertaling om voor te lezen

Op dit punt gekomen, is het nuttig om erop te wijzen dat het Nederlands Bijbelgenootschap en de Katholieke Bijbelstichting ook een geheel ander type Bijbelvertalingen uitgeven dan de Groot Nieuws Bijbel of de Nieuwe Bijbelvertaling. Het gaat hier om de *Vertaling om voor te lezen*, een initiatief van de Societas Hebraica Amstelodamensis (SHA), die in 1961 door de Amsterdamse oudtestamenticus Martinus Beek (1909-1987) werd opgericht. In 1974 verscheen het eerste deel: *Ruth, een vertaling om voor te lezen*. Sindsdien zijn ook vertalingen van een aantal andere Bijbelboeken gepubliceerd in deze serie. Wanneer men de *Vertaling om voor te lezen* vergelijkt met enerzijds de Nieuwe Bijbelvertaling en anderzijds de Naardense Bijbel, is het duidelijk dat het werk van Pieter Oussoren en van de

vertaalgroepen van de Societas Hebraica Amstelodamensis nauw verwant zijn en gebaseerd op geheel andere uitgangspunten dan de Nieuwe Bijbelvertaling. Dit is geen toeval.

De verdietsing door Buber en Rosenzweig

Aan de wieg van genoemde vertalingen heeft namelijk een andere vertaling gestaan: *Die Verdeutschung der Schrift* door Martin Buber (1878-1965) en Franz Rosenzweig (1886-1929). In de lijn van Aquila hebben deze twee Duits-Joodse filosofen geprobeerd om de Hebreeuwse Bijbel zo in het Duits te vertalen dat de originele tekst nog goed herkenbaar blijft.

Uitgangspunt voor hun benadering van de Schrift is dat de Hebreeuwse Bijbel oorspronkelijk werd gehoord in plaats van gelezen. In de Oudheid werden teksten namelijk niet stil gelezen, zoals nu, maar hardop, zoals bijvoorbeeld uit het verhaal van de Moorse kamerling (Handelingen 8:26-40) blijkt. Hierin wordt verteld dat deze man, op een wagen gezeten, in de Bijbel aan het lezen is. Dan staat er: 'En Filippus liep snel erheen en hoorde hem de profeet Jesaja lezen' (vs. 30). De kamerling las dus hardop, zo hard dat Filippus hem kon verstaan.

Een tweede voorbeeld vinden wij in de *Belijdenissen* van Augustinus (VI,3,3). Hierin beschrijft deze kerkvader hoe zijn leermeester, bisschop Ambrosius van Milaan, gewoon was te lezen zonder de woorden uit te spreken:

Maar wanneer hij [= Ambrosius] las, liepen zijn ogen over de bladzijden en zijn hart doorzocht de betekenis, maar zijn stem en zijn tong rustten.

Uit de manier waarop Augustinus Ambrosius' manier van lezen beschrijft, blijkt zijn grote verbazing. De bisschop las niet hardop, zoals iedereen anders.

Buber en Rosenzweig wezen erop hoe belangrijk dit verschil in lezen is voor het verstaan en het vertalen van de Bijbel. De Bijbelschrijvers stemden hun werk af op een liturgische lezing van hun tekst. Zij hielden rekening met het klankeffect dat de tekst op de hoorders zou hebben. Daarom moet een hedendaagse vertaling dit oorspronkelijk ritme van de tekst weerspiegelen, wil men het werk van de Bijbelschrijvers trouw blijven.

Kolometrische weergave

Een verwant kenmerk voor de vertaaltechniek van Buber en Rosenzweig is het begrip 'Atemeinheit'. Alles wat op één adem wordt voorgelezen (*kolon*),

wordt op één regel afgedrukt (*kolometrie*). Dit is een werkwijze die, normaal gesproken, in prozateksten niet wordt gebruikt, maar wel in poëzie. Buber en Rosenzweig gebruiken deze kolometrische weergave echter voor alle typen Bijbelteksten en hun navolgers volgen dit voorbeeld.

‘Leitwortstil’

Een derde belangrijk punt in hun aanpak is wat Buber en Rosenzweig ‘Leitwortstil’ noemen. Een ‘Leitwort’ is volgens Buber ‘een woord of woordstam [...] die zich binnen een tekst [...] op zinvolle wijze herhaalt: wie deze herhalingen volgt, ontsluit of verduidelijkt daarmee voor zichzelf de zin van de tekst [...]’. De Bijbelse auteurs gebruiken in een perikoop bepaalde woorden zeer geregeld of opvallend om daarmee een bepaald effect op de hoorders van de tekst te creëren en de bedoeling van wat zij schrijven, te verduidelijken.

Een mooi voorbeeld is het Hebreeuwse woord *jam* (‘zee’) in het eerste hoofdstuk van het boek Jona. Het woord komt in het totaal elf keer voor. Op deze wijze wordt het hoofdstuk door dit woord getekend. Daarbij is het van belang ons te realiseren dat het woord *jam* in het Bijbels-Hebreeuws een ongunstige connotatie had. De Israëlieten lieten de zeevaart liever aan de Feniciërs over. Bovendien was Jam de naam van een weinig sympathieke god in het Kanaänitische pantheon.

Omdat het hier gaat om een typische literaire techniek van de Bijbelschrijvers, is het volgens

Buber en Rosenzweig van groot belang om zo’n ‘Leitwort’ (in het Nederlands wordt meestal de term ‘motiefwoord’ gehanteerd) ook steeds met hetzelfde woord in de vertaling weer te geven. Dit noemt men wel ‘concordant vertalen’. De keuze om in zulke gevallen concordant te vertalen is een concessie aan de schrijfstijl van de originele tekst, omdat deze literaire techniek thans zelden wordt gebruikt. Integendeel, het behoort nu tot een goede stijl om woorden te variëren. Vandaar dat in een vertaling waar op de ontvangende taal (doeltaal) de nadruk ligt, het woord *jam* in Jona 1 op verschillende wijze zal worden vertaald. In de Groot Nieuws Bijbel bijvoorbeeld wordt het behalve door ‘zee’ ook weergegeven met ‘overboord’ of gewoon weggelaten. Hierdoor verdwijnt het literaire effect van het origineel volledig uit de tekst.

Ook belangrijke begrippen in de Hebreeuwse Bijbel zullen Buber en Rosenzweig zoveel mogelijk met één woord in het Duits weergeven. Daarbij schrokken zij er niet van terug om nieuwe woorden te vormen. De Duitse taal biedt daartoe meer mogelijkheden dan de Nederlandse, maar ook voor een gemiddelde Duitse lezer/hoorder zijn deze nieuw gevormde woorden wel even wennen. Dit geldt ook voor sommige neologismen waarvan Pieter Oussoren gebruik maakt, zoals ‘ploeg-runderjong’ in Genesis 18:7, waar de meeste vertalingen ‘kalf’ hebben. De etymologie van een Hebreeuws woord speelt bij de vorming van deze neologismen een grote rol. Dit vertaalprincipe vinden wij bij Pieter Oussoren veel sterker terug dan bijvoorbeeld in de *Vertaling om voor te lezen*.

De juiste kijk

Afbeelding uit: *Het Sjtetl, waterdragers*,
Chabad Holland Kalender 5778 – juni 2018

De Ba'al Sjem Tov liep rond in het dorp en kwam de waterdrager tegen, die net aan zijn dagelijkse werk begon. Je kon merken dat hij helemaal niet

blij was. Toen de Ba'al Sjem Tov hem vroeg hoe het met hem ging, antwoordde hij:

“Baroeg Hasjem, maar het leven is zwaar. Ik heb zo een moeilijke baan! Van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat sjlep ik water; en het dorp is zo groot. Het werk is vreselijk zwaar, vooral nu dat er nog meer huizen zijn bijgebouwd.”

Een tijdje later kwam de Ba'al Sjem Tov hem weer tegen en weer vroeg hij hoe het met hem ging. Deze keer glimlachte de man en antwoordde vrolijk:

“Baroech Hasjem, ik heb veel werk. Het dorp is zo gegroeid en wie heeft er geen water nodig? Zo kan ik mijn gezin onderhouden.”

De Ba'al Sjem Tov leert ons de moraal van het verhaal: Het werk is hetzelfde; onze taak is om op het juiste te focussen.

Jiddische muziek, een kleine geschiedenis, inleiding

Door Ingrid Petiet

Zo'n duizend jaar geleden ontstonden in het Rijndal twee talen: Duits en Jiddisch. Ze hadden grote verwantschap met elkaar, maar gingen ieder hun eigen weg. Het Jiddisch was al vanaf het begin gekruid met Hebreeuwse woorden. De Joden uit het Rijndal namen de taal mee naar de nieuwe gebieden waar zij zich vestigden. Dat had tot gevolg dat van Amsterdam tot Moskou er Jiddisch werd gesproken door de Joodse bevolking.

Nederlands-Jiddisch

Zoals dat gaat met een taal, ontstonden er ook in het Jiddisch dialecten. Zo was er zelfs ooit een Nederlands-Jiddisch dialect. In al die dialecten vonden woorden uit de taal van het gebied waar men woonde hun weg. Vanuit het Nederlands vond het woord *borreltje* een plek in het Jiddisch. Daarnaast was de uitspraak per gebied nogal verschillend. Men sprak dus dezelfde taal, maar men kon elkaar niet per se verstaan. Dat is te vergelijken met een Groninger en een Maastrichtenaar die in hun eigen dialect met elkaar moeten praten. Dat wordt toch lastig. Gelukkig ging de schriftelijke communicatie veel beter, omdat er een soort Algemeen Beschaafd Jiddisch was afgesproken die als schrijftaal functioneerde. Dat had dan weer wel tot gevolg dat vanuit die schrijftaal de dialecten niet meer af te leiden waren. Zoals je vanuit het ABN niet kunt afleiden hoe je een tekst in het Gronings uitspreekt.

Het Nederlands-Jiddisch als volledige taal is al opgehouden te bestaan na de invoering van de burgerlijke gelijkstelling in 1796. Die gelijkstelling zorgde voor een enorme assimilatie doordat Joden meer beroepen konden gaan uitoefenen. Om nog beter in aanmerking te komen voor die beroepen werd de noodzaak gevoeld zich vaker en beter in het Nederlands uit te drukken. Er ontstond immers daardoor veel meer contact met mensen die geen Jiddisch spraken. Overigens hadden al die inspanningen niet tot gevolg dat Joden opeens in elk beroep en bij elke vereniging geaccepteerd werden. Verre van dat.

Van het Jiddisch als taal bleven losse woorden over die tot op de dag van vandaag in Nederlands-Joodse kring nog veel gebruikt worden. In de loop van de tijd ben ik diverse Jiddische woorden tegengekomen die uitsluitend in Nederland nog worden gebruikt en elders door Jiddisch-sprekenden niet of anders worden begrepen. Een

woord als *mediene* als in *Mokum en de mediene*, Amsterdam en de rest van het land/de provincie, wordt elders in de Jiddisch-sprekende wereld niet met diezelfde betekenis gebruikt.

Dit artikel is een vogelvlucht-inleiding op het eigenlijke onderwerp: Jiddische muziek. Maar voor een beter begrip van dat onderwerp is een inleiding over de taal onontbeerlijk.

Religieuze teksten

Zoals in iedere taal ontstonden ook in het Jiddisch liederen. Muziek is een vorm van communicatie. Om te verhalen over de liefde voor G'd of een aanbestede, over verdriet, over het laatste nieuws. In eerste instantie werden de liederen mondeling doorgegeven. De oudste geschreven Joodse liederen hadden hun oorsprong in de Tora en waren in het Hebreeuws.

De oudst geschreven Jiddische tekst uit 1272

Süsskind von Trimberg met verplichte Jodenmuts

In de vroege geschreven Joodse liederen vinden we teksten in het Hebreeuws, Duits, Frans en Italiaans/Ladino met her en der Jiddische woorden. Het is niet zo heel raar dat we van de eerste paar honderd jaar dat het Jiddisch zich ontwikkelde, geen liedteksten hebben. De oudst - bekende - geschreven Jiddische tekst - geen lied - stamt uit 1272 en is een zegenspreuk in de Machzor van Worms. Het is de geschreven tekst in de horizontale balken van de Hebreeuwse beginletters.

Liederen werden vaak mondeling doorgegeven. Niet zo vreemd in een tijd dat het allergrootste deel van de mensen niet kon lezen of schrijven. En ja, in Joodse kring was het weliswaar veel gebruikelijker dat kinderen - en dan toch vooral de jongetjes - al jong Hebreeuws leerden lezen, maar ook daar waren veel analfabeten. Overigens verklaart de focus op het Hebreeuws wel waarom ook het Jiddisch geschreven ging worden met Hebreeuwse letters.

Jiddische volksliederen

Naast de religieuze teksten, zowel in proza als poëzie - in het Jiddisch is tot op de dag van vandaag een lied, a lid, ook een gedicht - ontstonden er liederen die verhaalden over gebeurtenissen, wiegeliederen, liefdesliederen, liederen over de armoede en ellende, spotliederen. Vaak werd gebruikgemaakt van melodieën die al bestonden. Die men kende uit de diensten of van liederen uit de niet-Joodse omgeving. Overigens

een beïnvloeding die nog steeds bestaat. Maar daarover later meer.

De oudst bekende schrijver van Duits-Joodse gedichten/liederen was Süßkind von Trimberg uit Beieren. Hij leefde in de 13de eeuw en van zijn hand zijn pakweg twaalf gedichten bekend. De naam Süßkind was typisch Joods. Om iedere aarzeling over zijn afkomst weg te nemen zijn er de afbeeldingen waarop Süßkind staat met de typische en toen verplichte Jodenmuts. Deze staat in het Manessische Liederhandschrift, het belangrijkste manuscript met liederen uit de 13de eeuw. Hij werd daarin bovendien genoemd *Süezkint jude von trimberg*. De nadruk op al deze bewijzen van de Joodse afkomst van de dichter was van belang, omdat al in zijn tijd, maar ook in later eeuwen ernstig werd getwijfeld aan het idee dat een Jood zulke teksten kon schrijven.

De oudst bewaard gebleven manuscripten met Jiddische volksliederen stammen uit de 16de eeuw. Het systematisch verzamelen en publiceren begon pas aan het einde van de 19de eeuw.

Jiddische volksliederen zijn zo ongeveer in de 14de eeuw ontstaan in de Duitstalige gebieden. Een van de eerste referenties naar dit genre is te vinden in een commentaar van rabbijn Ya'akov ha-Levi Molin (1365 - 1427), die Jiddische liederen die de eenheid van G'd en de 13 geloofsartikelen bezongen, veroordeelde. Hij was bang dat een eenvoudige persoon zo niet aan zijn religieuze verplichtingen zou voldoen.

Boekomslag van Menahem Kipnis, 60 folks lieder mit notn, Warsaw: E. Gitlin, 1918

De volgende keer: Hoe *Ik* zag twee beren broodjes smeren veel overeenkomsten blijkt te hebben met een Jiddisch lied.

COLOFON

Het Judaica-Bulletin is een uitgave van de Stichting Judaica Zwolle. Het verschijnt vier maal per jaar. Een jaargang loopt van oktober t/m juli. De abonnementsprijs bedraagt € 8,00 per jaar, over te maken na ontvangst van een factuur. Een abonnement kan men aanvragen via info@judaica-zwolle.nl.

De Stichting Judaica Zwolle stelt zich ten doel de verspreiding van kennis over de joodse godsdienst, taal, geschiedenis en cultuur. Zij streeft dit o.a. na door het organiseren van cursussen, studiedagen, tentoonstellingen, etc. in de synagoge van Zwolle.

Het bestuur van de Stichting Judaica Zwolle bestaat uit de volgende leden:

- Mw. G. Nieuwenhuis-Ramos (bibliothecaris)
- Mw. J. van Harten-Wondergem
- W.H. Neevel (voorzitter, secretaris a.i.)
- Mw. S. Prins (penningmeester)

De Stichting geeft jaarlijks een folder uit over haar activiteiten. Deze folder kan worden aangevraagd bij de administrateur mw. Rina Klooster via ons e-mailadres info@judaica-zwolle.nl. Actuele informatie over de cursussen, de Judaica-agenda en andere activiteiten van de Stichting is te vinden op de website: www.judaica-zwolle.nl. De bibliotheek van de Stichting wordt beheerd door mw. G. Nieuwenhuis-Ramos.

De Stichting heeft een tentoonstelling ingericht op het voormalige vrouwenbalkon van de synagoge van Zwolle, Samuel Hirschstraat 8, met als thema 'Joods leven in en om Zwolle'. Deze is eenmaal per maand op zondag geopend van 13.30-16.00 uur (zie voor de datums de Judaica-agenda in dit bulletin). Dan wordt er vanaf 14.00 uur ook een rondleiding verzorgd.

De Stichting werkt bij gelegenheid samen met: de Joodse Gemeente Zwolle, Stichting Voortbestaan Synagoge Zwolle, Genootschap Nederland-Israël afdeling Zwolle, en andere regionale en landelijke organisaties met een soortgelijke doelstelling.

Giften voor ons werk zijn aftrekbaar voor de inkomstenbelasting en kunnen worden overgemaakt op rekening NL07INGB0000259272 t.n.v. Stichting Judaica Zwolle te Zwolle.

De nieuwe privacywetgeving. In onze bestanden zijn opgeslagen: naam, adres, woonplaats en soms een telefoonnummer en e-mailadres.

VOLGENDE BULLETIN

Het volgende bulletin verschijnt begin april 2019. Kopij dient uiterlijk in de tweede week van maart te zijn ingeleverd via info@judaica-zwolle.nl.

DE ADMINISTRATIE

De administratie van de Stichting Judaica Zwolle wordt verzorgd door Rina Klooster te Balk. Zij is te bereiken via ons e-mailadres info@judaica-zwolle.nl.

JUDAICA BULLETIN

De redactie van het Judaica Bulletin bestaat uit: Wim Neevel en Ingrid Petiet. Verspreiding: Nieske Willems. Abonnementen lopen per cursusjaar (september t/m juli). U kunt uw abonnement te allen tijde schriftelijk opzeggen. Uw abonnement stopt drie maanden na ontvangst van uw opzegging. Bij voorkeur ontvangen wij uw opzegging voor 1 september (start van een nieuw cursusjaar).

TENTOONSTELLINGSCOMMISSIE

De tentoonstellingscommissie bestaat uit: Riwwah Hamburger (voorzitter), Hanneke Brem, Michel Canter, Marguerite Groot-Segond, Jaap Hagedoorn, Rosa Lemstra, Elmer Lugtigheid (PR), Ingrid Petiet, Caroline Rouwendal-Estoppey, Hanna Sijmons.

WERKGROEP CURSUSSEN

De werkgroep cursussen bestaat uit: Johan Dekker (secretaris), Riwwah Hamburger, Gabriela Nieuwenhuis-Ramos, Mieke van Harten-Wondergem, Wim Neevel (voorzitter).

E-MAIL EN WEBSITE

De mailbox info@judaica-zwolle.nl van de stichting wordt beheerd door Lidy van Dam. Via dit e-mailadres kan men toezending van het cursusprogramma of andere informatie vragen. De website wordt onderhouden door Johan Dekker. Vragen over de inhoud van de website kan men stellen aan het bestuur via ons mailadres info@judaica-zwolle.nl

RONDLEIDINGEN IN SYNAGOGE

Rondleidingen in de synagoge van Zwolle met bezoek aan de tentoonstelling voor groepen van meer dan 15 personen kunnen worden aangevraagd via info@judaica-zwolle.nl. Entree: € 4,00 voor volwassenen (kortingen voor jeugdigen).